

МОЛОДІЖНА РОБОТА. МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА

УДК 342.7-053.67

DOI: 10.31499/2618-0715.2 (7).2021.244644

СОЦІАЛЬНЕ САМОЗДІЙСНЕННЯ МОЛОДІ У ПРАВОВІЙ КУЛЬТУРІ СУСПІЛЬСТВА

Болтівець Сергій, доктор психологічних наук, професор, завідувач відділу розвитку молодіжної політики, ДУ «Державний інститут сімейної і молодіжної політики»

ORCID 0000-0003-4432-5272

E-mail: boltivetssergij@i.ua

Галушко Олена В'ячеславівна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу розвитку молодіжної політики, ДУ «Державний інститут сімейної і молодіжної політики»

ORCID ID 0000-0002-9614-8055

E-mail: legin.uyf@gmail.com

Жуляєв Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу розвитку молодіжної політики ДУ «Державний інститут сімейної і молодіжної політики»

ORCID ID 0000-0002-4864-9381

E-mail: V.Zhulajev@bigmir.net

У статті розглянуто проблему соціального самоздійснення молоді у правовій культурі суспільства, її значення у розвитку правового суспільства та вивчення ефективних засобів формування правової культури. З'ясовано способи взаємозв'язку правової свідомості і правової поведінки на основі представлених результатів аналізу правової культури молоді. Встановлено, що правова культура молодої людини взаємопов'язана з правовою культурою суспільства, де засобами законодавства, створеного державою, молода людина реалізує власну свободу волі і в межах цієї самореалізації власне соціальне самоздійснення.

***Ключові слова:** соціальне самоздійснення, правова культура, молодь, правове суспільство, правова свідомість, правова поведінка.*

SOCIAL SELF-EXPRESSION OF YOUTH IN LEGAL CULTURE

Boltivets Serhiy, Head of the Department of Youth Policy Development of the State Institute of Family and Youth Policy, Doctor of Psychological Sciences, Professor

ORCID 0000-0003-4432-5272

E-mail: boltivetssergij@i.ua

Halushko Olena, Senior Research Fellow, Department of Youth Policy Development, State Institute of Family and Youth Policy, Candidate of Historical Sciences

ORCID ID 0000-0002-9614-8055

E-mail: legin.uyf@gmail.com

Zhulyaev Valeriy, Senior Research Fellow, Department of Youth Policy Development, State Institute of Family and Youth Policy, Candidate of Historical Sciences

ORCID ID 0002-4864-9381

E-mail: V_Zhulajev@bigmir.net

The article considers the youth's social self-realization in the legal culture of society, its importance in the legal society development and the study of effective means of forming a legal culture. The youth social self-realization in the legal culture of society, its significance for the development of legal society and the study of effective means of social management of legal culture have been analyzed. The main methodological approaches to legal culture management as a socio-normative phenomenon have been identified. The theoretical and conceptual basis of the research of young people legal culture formation processes has been formulated. The expediency of realization has been substantiated. The main tasks of young employees' legal culture management as a means of their social self-realization have been defined. The ways of the interrelation of legal consciousness and legal behaviour based on the presented results of the analysis of the youth's legal culture have been found out. According to the results of the analysis of the legal culture as a way of its social self-realization in connection with the implementation of legal consciousness and legal behaviour, it has been established that the legal culture of young people is interrelated with the legal culture of society. The analysis of tools and methods for assessing the level of formation of the youth's legal culture allows classifying them according to the subjects of education: family education, education in primary school and vocational education. In general, the level of development of the legal culture of young people has been determined by the totality of social relations and the level of their dynamism. The main components of assessing the level of formation of the youth's legal culture include legal knowledge, legal consciousness, spiritual wealth of the young person, his legal behaviour, which actions determine the legal consequences.

Keywords: social self-realization, legal culture, youth, legal society, legal consciousness, legal behaviour

Постановка проблеми. Правова культура молоді є категорією, яка відображає рівень втілення «ідеї права» у конкретних умовах життєдіяльності молодого покоління, у якому право є концентрованим виразом політики, а політика є концентрованим виразом соціального буття, у тому числі – основою майбутнього добробуту нинішніх молодих поколінь. Прогнозованою є тенденція безробіття серед молоді, яке постійно зростає і останніми роками складає близько 22–23%. Молодих людей, які нині не навчаються і не працюють, майже третина (28,5 %) [1]. Це пов'язано з тим, що пенсійний вік підвищується, але робочі місця при цьому створюються повільно.

Так звана концертна економіка, або економіка коротких контрактів, і в найближчі десятиліття, як свідчать численні дослідницькі прогнози, буде актуальною тенденцією ринку праці. Управління якістю людських ресурсів залишається основою розвитку можливостей соціального самоздійснення молоді і є перспективним дослідницьким завданням. Молоді, яка долучається до сучасного ринку праці, у цьому випадку доведеться займатися самостійним вільним

наймом у багатьох роботодавців (фрілансом), а це означає, що вони повинні бути готові дуже швидко змінювати сферу діяльності, постійно доповнюючи свої навички та вміння іншими, часто надто відмінними від тих, якими вони володіють. Цілком можливо, що їм доведеться працювати всього рік-два, а потім перенавчатися і шукати нову роботу. Глобальною тенденцією є те, що сучасна молодь з різних країн завдяки інтернету і масовій поп-культурі має більше спільного, ніж будь-яке покоління в історії людства.

Мета статті полягає в аналізі соціального самоздійснення молоді у правовій культурі суспільства, його значення для розвитку правового суспільства та у вивченні ефективних засобів соціального управління правовою культурою. Названа мета статті передбачає реалізацію таких завдань: визначити основні методологічні підходи до менеджменту правової культури як соціально-нормативного феномену; сформулювати теоретико-концептуальну базу дослідження процесів формування правової культури молодих людей; обґрунтувати доцільність реалізації та визначити основні завдання менеджменту правової культури молодих співробітників як засобу їхнього соціального самоздійснення.

Дослідження соціального самоздійснення молоді у правовій культурі суспільства передбачає розроблення як спеціальної методології дослідження, так і методологічних засад менеджменту правової культури молоді. Виходячи з цього, гуманістична природа правової культури молоді є втіленням соціального саморуху, що потребує дослідження із застосуванням загальнонаукової структури і типології методів пізнання та перетворення дійсності у їх розвитку і взаємозв'язках. Основною методологією соціального самовираження правової культури як явища і процесу є ідея розвитку, що ґрунтується на суб'єктній інтродукції молоді у вимірах соціального відображення власних проєкцій.

Методологія дослідження процесу соціального самоздійснення правової культури молоді і його самовтілення в соціальну реальність є актуальною з огляду на те, що на її зміст впливає багато чинників внутрішнього та зовнішнього походження, серед яких найважливішою є роль індивідуальної суб'єктності молодої людини, громадських об'єднань у взаємодії з державними інституціями, котра все ще залишається невизначеною.

Методи дослідження. Поставлені дослідницькі завдання втілювалися засобами застосування загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Найвагомішу роль у дослідженні відігравав метод порівняльно-правового аналізу, оскільки його застосування дозволяло проводити зіставлення правових норм у різних галузях права. Системно-функціональний метод застосовувався для розгляду процесу менеджменту правової культури, а логіко-семантичний метод сприяв узагальненню і класифікації епістемологічних одиниць для внесення обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання процесу менеджменту правової культури молоді. Поєднання методів індивідуалізації, аналогій, актуалізації, синхронізації з компаративним (порівняльним), пізнавально-процедурним (тлумачним), інструментальним як одним і порівняно новим у юридичній науці, а значить і в соціально-гуманітарних дослідженнях методом визначення правової форми – специфічної системи правових засобів, –

дозволило цілісно розглянути соціальне самоздійснення молоді в контексті правової культури суспільства як актуальну дослідницьку проблему.

Результати дослідження. Перехід сучасної молоді до соціального самоздійснення як втілення суспільних ідеалів відбувається повільніше, ніж у всіх попередніх поколінь. Отже, у сучасному світі особливо актуалізується питання правової культури молодих людей. Своєрідною рисою правової культури молоді є її перехідність. Вона зумовлюється їхніми віковими особливостями, властивими життєвому періоду юності і морально-психологічного змужніння, настання соціальної зрілості, досягнення юридичного повноліття, коли юність уже завершується, а соціально-психологічна дорослість повною мірою ще не настала; їхнім соціально-професійним статусом на етапі, коли молоді люди ще не стали сформованими фахівцями; перебуванням у специфічному мікро- та мезосередовищі переважно у навчальних закладах.

Правосвідомість молодого співробітника – це різновид групової правосвідомості, що має тричленну структуру і включає знання права, ставлення до права, поведінковий компонент, виражаючи пізнавальну, оціночну і поведінкову спрямованість молоді щодо правових явищ суспільного життя.

Правосвідомість молоді має амбівалентну (двоїсту) природу, оскільки в ній є риси дитячої та дорослої правосвідомості. Причому різні риси дитячої і дорослої правосвідомості не просто механічно співіснують, але й взаємодіють та взаємовпливають, у результаті чого виникає якісно нове явище – правосвідомість молоді.

Правосвідомість молоді є історично змінюваним феноменом: кожне нове покоління молоді має свою, відмінну від попередніх поколінь правосвідомість. У суспільному розвитку ніколи не було однакових поколінь, тобто поколінь, які мали б однакові умови життя, цілі та ідеали. Цими умовами пояснюється відмінність правосвідомості молоді і представників старших поколінь, яким часто важко зрозуміти одне одного.

Правова свідомість молоді як елемент правової культури характеризується низкою особливостей, обумовлених віковим критерієм, соціально-економічним і суспільно-політичним становищем цієї групи населення. У межах своїх вікових категорій молоді люди відрізняються психофізичними характеристиками, рівнем освіти, ступенем громадянської зрілості, економічної самостійності тощо [2, с. 163].

Інструменти оцінки рівня правової культури молоді є складовими механізми та процесуального алгоритму менеджменту правової культури молоді, що здійснюється у формі опитування, аналізу даних, спостереження за включенням молоді у життя суспільства з урахуванням усіх чинників розвитку правової культури суспільства та його впливів на молодь. Методи оцінки рівня правової культури молоді становлять собою систематизовану сукупність дій, спрямованих на оцінку рівня правової культури молоді, цілісний алгоритм оцінювального процесу і сукупність даних, здобутих у результаті.

Аналіз інструментів та методів оцінки рівня формування правової культури молоді дозволяє виокремити серед них соціальні, економічні та інші інструменти і методи, класифікувати їх за сутнісними ознаками залежно від суб'єктів

виховання: виховання в сім'ї, виховання в навчальному закладі та професійне виховання. Рівень розвитку правової культури молоді зумовлений усією сукупністю суспільних відносин, рівнем їх динамізму.

Два види чинників впливають на соціальне самоздійснення у контексті актуальної правосвідомості молоді – зовнішні та внутрішні. Взаємовплив чинників соціального менеджменту у формуванні правової культури молоді представлено у рисунку 2.

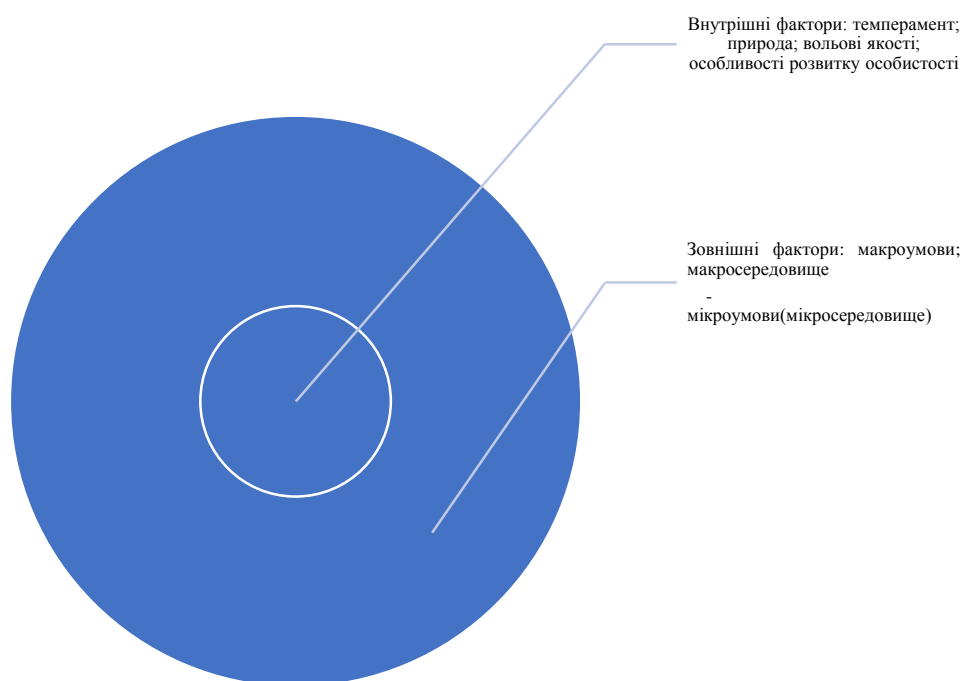

Рис. 2. Взаємовплив чинників соціального менеджменту у формуванні правової культури молоді

Зовнішні чинники включають в себе макроумови (макросередовище) та мікроумови (мікросередовище). Макросередовище – це соціально-економічні та культурні умови життя суспільства, які опосередковано впливають на розвиток правосвідомості молодих людей і виступають визначальним чинником її формування. Мікросередовище – це сукупність матеріальних, духовних і соціально-психологічних чинників, з якими безпосередньо пов'язане життя молодої людини, включаючи її близьке оточення (сім'ю, знайомих, однолітків, громадські організації тощо).

Внутрішні чинники включають вплив на формування правосвідомості молоді людини її індивідуально-типових психологічних особливостей. Кожна молода людина відрізняється від інших за своїми особистісними властивостями (темперамент, вольові якості, характер тощо), тому багато характеристик правосвідомості пов'язані із психологічними особливостями особи.

Як видно з рисунку 3, критерії оцінки правової культури молоді включають в себе політичні, економічні, соціокультурні, об'єктивні, суб'єктивні, історичні, мовні, духовні, освітньо-виховні, ідеологічні, особистісно-психологічні та інші індикатори.

Рис. 3. Критерії оцінки правової культури

Як видно з рисунку 2, до критеріїв оцінки правової культури належать:

1. Політичні критерії. Так, політичні критерії оцінки рівня сформованості правової культури молоді включають політичний плюралізм та політичну неупередженість. Крім того, взаємозв'язок правової свідомості і правової поведінки молоді необхідно розглядати в контексті участі молоді в житті суспільства і безпосередньої політичної діяльності суб'єктів політики.

2. Економічні критерії. Суттєвий вплив на рівень сформованості правової культури молоді справляють економічні чинники. Це матеріальні умови та матеріальні можливості, що впливають на рівень життя молоді і суспільства в цілому, формуючи на рівні їхньої правосвідомості певне ставлення до правових норм і до влади.

3. Соціокультурні критерії. До соціокультурних чинників оцінки рівня сформованості правової культури молоді, які впливають на розвиток правової культури, належить соціальна спрямованість державної політики, забезпечення соціальних прав і свобод молодих людей, створення умов для реалізації соціального потенціалу молоді особистості.

4. Внутрішні та зовнішні критерії. Внутрішні чинники формування правової культури молоді визначаються з огляду на те, що вони є вираженням її внутрішнього світу, притаманні свідомості молоді особи, її потребам, інтересам, цілям й цінностям. Зовнішні чинники відображають вплив на процес формування правової культури з боку суспільних інституцій, явищ і відносин, у тому числі тих, безпосередніми суб'єктами яких виступають родини, друзі, керівники, педагоги тощо.

5. Об'єктивні та суб'єктивні критерії. Об'єктивними прийнято вважати ті, природа яких обумовлена дійсністю, загальним буттям суспільства, індивіда, права. До суб'єктивних чинників належить сукупність впливів, що відображають якісний стан структурних елементів індивідуальної (групової) суспільної правосвідомості, ментальність молоді особи.

6. Історичні критерії. Безумовним є вплив історичних чинників – загальних умов формування української державності, системи зовнішньо- та внутрішньополітичних явищ, розвитку системи національного законодавства та співмірне йому формування правової культури українського суспільства.

7. Мовний критерій. Мова є особливою складовою правової культури молоді, визначальною для особистості, її розуму і почуттів, уявлень про високоморальну поведінку молоді людини, яка потребує формування відповідних інструментів та методів оцінки рівня своєї сформованості. Принагідно відзначимо, що мова має основоположне значення для визначення й інструментального вимірювання рівня сформованості правової культури кожної сучасної молоді людини, оскільки поза володінням мовою відсутнє розуміння правових понять і правових норм.

8. Духовні критерії. Особливий вплив на розвиток правової культури сучасної української молоді справляє духовна сфера життя суспільства, яка є важливою детермінантою формування правових цінностей. Винятково важливе значення в духовному житті суспільства як чинника розвитку правової культури має система ціннісних орієнтацій, яка відіграє роль ідейних засад суспільно-правового прогресу. Її визначальна місія полягає в тому, що насамперед юридичний світогляд має виходити з людиноцентричної концепції правового світобачення та правової діяльності.

9. Освітній критерій. Освітньо-виховні чинники формування правової культури молоді – це насамперед громадянська і правова освіта та виховання, що визначають спрямованість навчально-виховного процесу; використання в процесі навчання особистісно-діяльнісного підходу; діалогізація процесу навчання; використання індивідуально-творчого підходу; збагачення змісту навчання поняттями, ідеями, теоріями; включення молоді у різні форми науково-дослідної

роботи з правових проблем; систематичне використання виховного потенціалу мистецтва.

10. Ідеологічні критерії. Ідеологічні чинники формування правової культури молоді відображають стан ідейного розвитку суспільства та передбачають існування національної ідеї, державної стратегії розвитку зовнішньої і внутрішньої політики, загальноновизнаних у суспільстві цінностей.

11. Психологічні критерії. Особистісно-психологічні чинники становлять собою сукупність характеристик окремого індивіда чи суспільства у цілому, які визначають їхнє ставлення до права. Формування правової культури в молодіжному середовищі залежить від психологічних особливостей його окремих груп. Зокрема, перехід особи від юності до повноліття впливає на її правовий вибір і формується безпосередньо у подальшому навчанні у вищих навчальних закладах. Вища освіта стає інструментом просвіти молоді.

До соціальних впливів на правову культуру молоді, які мають вирішальне значення, належить рівень розвитку і функціонування економіки, якість життя населення та його ставлення до суспільних перетворень; діяльність усіх органів влади, засобів масової інформації та їх вплив на свідомість, волю, поведінку і переконання громадян; досвід населення, його ставлення до культури, традицій, звичок, побуту, соціальних відносин тощо; професіоналізм професорсько-викладацького складу, рівень його педагогічної майстерності та педагогічної культури, можливість здійснення регульовального впливу на процес правової культури молодих співробітників. Компоненти правової культури, які реалізують ці соціальні впливи, представлено на рисунку 5.

Рис. 5. Компоненти правової культури

Як видно з рисунку 5, зміст основних компонентів правової культури об'єднує такі змістовні складові:

1. Досягнуті суспільством рівні правової культури.

2. Правову поведінку молоді, що становить собою сукупність соціально значущих дій чи вчинків, які так чи інакше регламентуються нормами права і зумовлюють правові наслідки. Правова поведінка складається з двох протилежних за своєю спрямованістю видів: поведінки правомірної і протиправної. До основних засад правомірної поведінки належить висока правова культура суспільства.

3. Правову свідомість. Правова свідомість є особливою формою відображення правової дійсності, що є елементом суспільної, групової та індивідуальної свідомості. Вона становить систему взаємозв'язаних компонентів, які, виражаючи знання, оцінку, погляди та уявлення про чинне та бажане право, є рушійною силою дій у правовому полі через формування мотивів та установок на певні моделі поведінки.

4. Правові знання. Правові знання формуються не тільки шляхом індивідуального здобуття, засвоюються у процесі набуття дійсності суспільною правовою свідомістю і на цій основі поповнюють життєвий досвід молодої людини. Передусім, це знання про політичну систему суспільства – ідеологію, політико-правові норми, характер політичної діяльності. До них належать знання про правову систему суспільства – закони та підзаконні акти, правові норми та інститути, правозастосування; знання про державні інституції – інститути та органи державної влади, владно-суспільні відносини, управлінські процедури.

5. Духовний розвиток. Духовний розвиток відбувається в сучасному суспільстві разом із засвоєнням досвіду старших поколінь та доповнюється надбаннями високоморальних духовних осередків, до яких належать демократичні цінності, ідеали свободи та рівності.

Деформація правової свідомості молоді становить собою зміну стану наведених компонентів під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників на окремих її носіїв, соціальних груп або переважної частини населення, що зумовлює відхилену від соціальної норми картину правової дійсності, цінності, уявлення, настрої та мотиви поведінки, котрі можуть призвести до негативних соціальних наслідків.

Зміст правосвідомості формується внаслідок співдії низки чинників як інституційного, так і соціокультурного характеру. Соціокультурні чинники актуалізуються через впливи соціальних інститутів, таких як сім'я, система освіти, політичні, економічні та правові інститути.

Розрізнення норми та деформації правової свідомості втілюється у формі таких двох підходів – нормативного та статистично-соціологічного:

а) нормативний підхід полягає у конструюванні соціально настановленої норми правосвідомості, що здійснюється теоретиками-правознавцями, науковцями, юристами, законодавцями;

б) статистично-соціологічний підхід узагальнює ознаки норм, поширених у суспільстві, які цим самим підтвердили свою життєздатність, а також конкретні

уявлення дорослих людей про правову практику, котра домінує у певному соціумі.

Найбільш значущою соціальною властивістю деформацій правової свідомості є диференціація відхиленої поведінки молоді шляхом виокремлення її типів і видів за показниками соціально-психологічних особливостей поведінки: порушення норм поведінки у громадських місцях; делінквентний тип поведінки молоді – вчинки молоді особи порушують права інших людей; аутоагресивна поведінка особистості виявляється у демонстративних протестах, невдоволенні, боротьбі проти наявної несправедливості у формі злочинних вчинків різного виду тяжкості [3, с. 6].

Як видно з рисунку 6, типами деформацій правової свідомості молодих співробітників є правовий ідеалізм, правовий формалізм, правовий інфантилізм та дилетантизм, переродження правосвідомості, правовий нігілізм, правова демагогія, соціально-правовий цинізм.

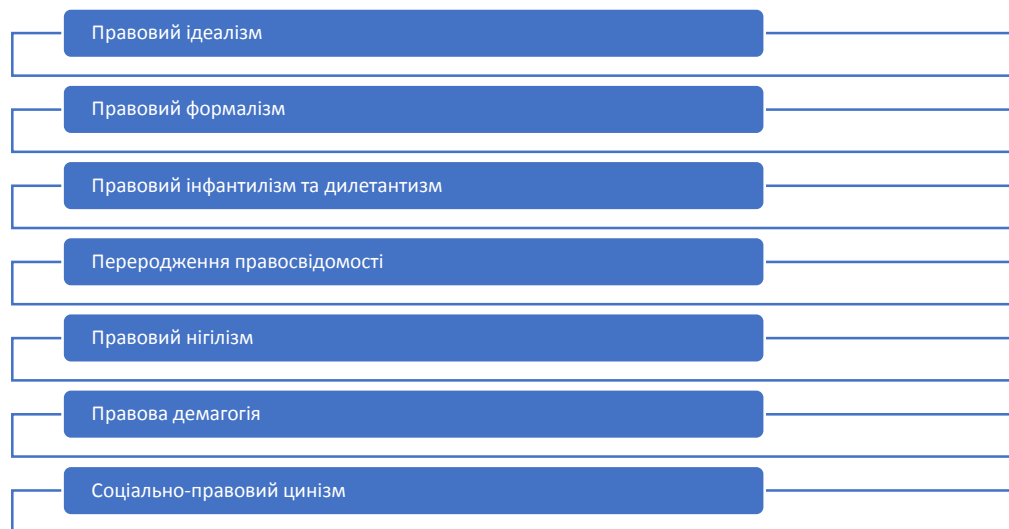

Рис.6. Типи деформації правової свідомості молодих співробітників

Прояви деформації правової свідомості сучасної української молоді у внутрішньоукраїнському та загальноєвропейському контексті можна відстежити шляхом аналізу міжнародних інтегральних індексів – індексу сприйняття корупції, глобального індексу миру, міжнародного індексу прав власності [4, с. 8 – 11].

Правова культура молоді – це настановлена культура, яка є результатом її формування багатьма суспільними інституціями. Рівень правової підготовленості молоді включає знання власних прав та обов'язків, усвідомлення закону як цінності та регулятора суспільного життя. З іншого боку, умови формування правової культури молоді визначають необхідність сформованості нормативної бази, правових та політичних інститутів, відсутність законодавчих колізій, некорумпованість та прозорість судово-правоохоронної системи, високий рівень регулювання всіх правових сфер у суспільстві, гнучкість та стійкість правової системи до миттєвих політичних обставин.

Сучасній молоді певною мірою притаманний правовий інфантилізм, який

характеризується недостатністю правових знань при твердій упевненості особи у належному рівні їх засвоєння. Із ним межує правовий дилетантизм – у цілому легковажне ставлення до права за наявності поверхових, безсистемних правових знань. Найбільш небезпечним видом деформації правової свідомості молоді є правовий нігілізм, який виявляється у байдужому, зневажливому або негативно-заперечувальному ставленні до права, закону та правового порядку.

У молодих людей вираженість правового нігілізму обумовлена передусім такими негативними соціально-психологічними станами і властивостями, як недосвідченість, соціальна апатія, конформізм, агресивність, відмова від традиційних моральних і культурних цінностей тощо. Правовий нігілізм молоді може набувати небезпечних форм: спочатку виробляються антиправові настанови і стереотипи, з'являється почуття вседозволеності, яке за відповідних умов є основою для скоєння правопорушень. Деформації правової свідомості, які характеризуються наявністю у його носіїв наміру здійснення правопорушень, свідчать про протиправну спрямованість перетворення правосвідомості. Аналіз сучасних тенденцій злочинності молоді свідчить, що молоді люди все частіше скоюють злочини, які раніше вчиняли тільки дорослі, злочинність молоді набуває все більш організованого, групового характеру, останнім часом виникають тенденції до автоматизації злочинності молоді як наслідок прагнення незалежного способу життя (особливо в моральному плані) [5, с. 46].

Важливу роль у протидії різним видам деформації правосвідомості молоді традиційно відводять підвищенню рівня правової культури молодих людей, формуванню у них позитивного ставлення до права та довіри до закону. Варто врахувати позитивне значення таких правових засобів, як адаптація правових приписів до наявних у молодіжному середовищі ціннісних орієнтацій, сприяння ініціативам та активності молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі – правовій.

Важливою складовою процесу формування правової культури молодої людини та її взаємозв'язку із правовою свідомістю та правовою поведінкою є розроблена нами «Структурна модель правової культури молодих співробітників», яка дає змогу визначити рівень психологічної, науково-теоретичної, професійно-правової готовності молодих людей до професійної, громадської, суспільної діяльності та правової поведінки в цілому.

Представляємо авторську структурну модель інструментів та методів оцінки рівня формування правової культури молоді, яка містить два блоки:

- цільовий блок передбачає визначення оцінки інструментів і методів формування правової культури молоді, оцінки рівня ефективності принципів правового навчання та виховання, оцінку типових моделей поведінки молоді щодо захисту власних прав;

- організаційно-змістовний блок передбачає реалізацію оцінки рівня ефективності підходів до формування правової культури молоді (діяльнісного, системного, компетентнісного, особистісно зорієнтованого підходів) та оцінки рівня умов формування правової культури молодих людей: використання потенціалу навчальних дисциплін; оптимального поєднання теоретичного та

практичного навчання, навчально-методичного забезпечення та впровадження авторських спецкурсів; діяльності ініціативних груп та гуртків; оцінку інтегрованої структури правової культури; набуття власного досвіду застосування правових норм; оцінку основних компонентів формування правової культури молоді (цільового, змістовного, оперативно-діяльнісного, стимуляційно-мотиваційного, морально-правового виховання, контрольно-регулятивного), що представлено у рис. 7).

Рис. 7. Структурна модель менеджменту правової культури молодих співробітників

Висновки. Таким чином, за результатами аналізу правової культури молоді як способу її соціального самоздійснення у взаємозв'язку з реалізацією правової свідомості і правової поведінки встановлено, що права культура молоді людини взаємопов'язана із правовою культурою суспільства, де засобами законодавства, створеного державою, молода людина втілює власну свободу волі.

Своєрідною рисою правової культури молоді є її перехідний характер, зумовлений психофізіологічними особливостями та мікросоціальними умовами вікового розвитку.

Процеси становлення і розвитку правосвідомості і правової культури молоді відображають кризовий стан українського суспільства з його підвищеною соціальною і морально-психологічною напруженістю, економічними суперечностями суспільства в цілому.

Аналіз інструментів та методів оцінки рівня сформованості правової культури молоді дозволяє класифікувати їх за належністю до суб'єктів виховання: виховання в сім'ї, виховання в начальному закладі та професійного виховання. У цілому рівень розвитку правової культури молоді зумовлюється сукупністю суспільних відносин та рівнем їх динамізму.

Безпосередній вплив на процеси менеджменту правової культури справляють чинники, пов'язані з функціонуванням економіки, повсякденним

життям населення та вираженістю системи його ставлень до суспільних перетворень; історичні, духовні, мовні, особистісні, соціально-психологічні впливи; діяльність органів влади, засобів масової інформації та їх значущість для свідомості, волі, поведінки і переконань молодих громадян; досвід населення і його ставлення до культури, традицій, звичок, побуту, соціальних взаємин тощо.

До основних компонентів оцінки рівня сформованості правової культури молоді належать правові знання, правова свідомість, духовне багатство молодої особи, її правова поведінка, що включає дії, які зумовлюють правові наслідки.

Структурна модель інструментів та методів оцінки рівня сформованості правової культури молоді сприяє визначенню перспективних напрямків подальших досліджень, до яких належить визначення ефективності принципів правового навчання та виховання, підходів до формування правової культури молоді, сформованості правової культури молодих людей шляхом використання потенціалу навчальних дисциплін, оптимального поєднання теоретичного та практичного навчання, розроблення та застосування відповідного навчально-методичного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большакова О.В. Соціально-філософське осмислення суб'єктивного та об'єктивного у правовій свідомості. Одеса: Фенікс, 2015. 228 с.
2. Кавалеров А.І. Молодь – суб'єкт політичної дії. *Перспективи*. 2004. №2–3 (26–27). С.6.
3. Марусяк Т.С. Прояви деформації правової свідомості у середовищі сучасної української молоді: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук. Харків: 2013. 19 с.
4. Марченко Ю. «Найбільш незрозуміла молодь за всю історію»: як XXI сторіччя розтрощило наше життя. 10 вересня 2018 року. URL: <https://platfor.ma/topic/najbilsh-nezrozumile-pokolinnya-za-vsyu-istoriyu-yak-21-storichchya-peregornulo-nashe-zhyttya/>
5. Сівчук О.А. Поняття та види деформації правової свідомості. *Верховенство права очима правників-початківців*: матеріали Всеукр. студ. наук. конф., присвяч. 15-річчю Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.» та 165-річчя Одес. Школи права (26 квітня 2012 р. м. Одеса). 2012. С. 46.

REFERENCES

1. Marchenko Yurii «Naibilsh nezrozumila molod za vsiu istoriiu»: yak 21 storichchia roztroshchylo nashe zhyttia. URL: <https://platfor.ma/topic/najbilsh-nezrozumile-pokolinnya-za-vsyu-istoriyu-yak-21-storichchya-peregornulo-nashe-zhyttya/> [in Ukrainian]
2. Bolshakova O.V. (2015) Sotsialno-filosofske osmyslennia sub'iektivnoho ta ob'iektivnoho u pravovii svidomosti. Odesa: Feniks, 228 s. [in Ukrainian]
3. Kavalero A.I. Molod – sub'iekt politychnoi dii. *Perspektyvy – Perspective*. 2004. No 2–3 (26–27), 6. [in Ukrainian]
4. Marusiak T.S. (2013) Proiavy deformatsii pravovoi svidomosti u seredovyshchi suchasnoi ukrainskoi molodi. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv, 19 s. [in Ukrainian]
5. Sivchuk O.A. (2012) Poniattia ta vydy deformatsii pravovoi svidomosti. *Verkhovenstvo prava ochyma pravnykiv-pochatktivtsiv*: proceedings of the All-Ukraine Scientific and Practical Conference, Odesa, 46. [in Ukrainian]